

FORMA FRAMTIDEN

DEL 2: **STRATEGI FÖR DJUPNING**

Region Dalarnas strategi för Kulturella och kreativa näringar i Dalarna 2022–2027

FORMA FRAMTIDEN

DEL 2: **STRATEGI FÖRDJUPNING**

Region Dalarnas strategi för Kulturella och kreativa näringar
i Dalarna 2022–2027

Region Dalarna, Kultur och bildning

FORMA FRAMTIDEN Del 2: STRATEGI FRÖDJUPNING
Region Dalarnas strategi för Kulturella och kreativa
näringar i Dalarna 2022–2027

Detta är del 2 av totalt tre delar:

1. Strategi
2. Strategi fördjupning
3. Handlingsplan

Foto omslag: Vilma Flood. Foto: Lars Antonsson, Dalapop

Tryck: Printeliten 2023

Diarienummer: KBN 2022/88

ISBN: 978-91-987878-3-2

Projektledning

Theresia Holmstedt Jensen, Kultur och bildning,
Region Dalarna

Arbetsgrupp

Emelie Lilja, Bild och form, Region Dalarna
Krisztina Bojtar, Kultur och bildning, Region Dalarna
Kattis Karlsson Hofvander, Dalarnas Hemslöjdsförbund
Anna Torsgården, Dalarna Science Park
Mikael Källman, Regional utvecklingsförvaltning,
Region Dalarna
Monika Jönsson, Sätergläntan

Intervjuer fallstudier

Ann-Louise Rönestål-Ek

I arbetet med strategin har enkäter samt djupintervjuer gjorts med kulturskapare, regionala kulturinstitutioner, företagsfrämjare och näringslivsutvecklare på kommunal och regional nivå. Övärldsbvakning i Sverige, EU och globalt har bidragit med kunskap till strategin.

INNEHÅLL

Förord	6
Sammanfattning	9
Vad är KKN?	12
Vision	18
Övergripande mål	18
Mål	18
Bakgrund och fakta – Dalarna	19
KKN – egen näring och motor för andra	23
Koppling till styrdokument	27
Koppling till EU-program	29
KKN:s bidrag till Agenda 2030	34
Föreningsdrivet näringsliv	38
Statistik	40
Länklista	46

FÖRORD

Regionfullmäktige uppdrar åt Kultur- och bildningsnämnden att ta fram en strategi för kulturella näringar.

Protokoll § 42/2019

Denna strategi är den första som Region Dalarna tar fram med fokus på Kulturella och kreativa näringar (KKN).

Strategidokumentet är en fortsättning på det arbete för KKN som bedrivits inom Region Dalarna sedan mer än 15 år. När denna strategi skrivs är det Kultur- och bildningsförvaltningen på Region Dalarna som har det övergripande ansvaret för KKN.

En regional strategi för ett område, betyder att området har ett regionalt värde och potential för utveckling.

Att formulera en strategi för Dalarna visar på den tydliga viljan att växla upp för att utveckla branschen med mål att få en stark och livskraftig sektor.

Strategin beskriver sektorn, dess behov och de insatser som behövs för att KKN i Dalarna ska utvecklas på bästa sätt, till gagn för företagarna, samhällsekonomin och kulturen i Dalarna.

Tidsperioden för KKN strategin är 2022–2027, vilket korrelerar med EU:s nuvarande programperiod. Strategin följs upp årligen.

Strategin för KKN är Region Dalarnas dokument.

Föreställningen *Inga känslor är också känslor*, Dalateatern. Foto: Per Eriksson

Konstverk på glas *Spegling*, Mia Malmlöf 2020. Arkitekt Hans Petterson Sweco, entrén Avesta lasarett. Foto Henrik Hansson.

SAMMANFATTNING

På uppdrag av regionfullmäktige i Dalarna har denna strategi för kulturella och kreativa näringar (KKN) tagits fram.

Regionens önskan om att ta fram en strategi för KKN visar på att man ser sektorn som betydande för Dalarna och tror på dess möjligheter att utvecklas.

I Dalastrategin 2030 är målet *Ett hållbart Dalarna med utvecklingskraft i alla delar av länet*.

KKN-sektorn, med många små företag, stor kreativitet och innovationsförmåga, med god geografisk spridning, exportmognad, digital kompetens och hållbarhet inom tre dimensioner, är en viktig kraft att räkna med och inkludera i arbetet för att uppnå det målet.

Dalarna har ett rikt kulturliv vilket skapar en mylla för kulturella och kreativa näringar.

Region Dalarna har på olika sätt arbetat för att stärka KKN sedan 2008 och med denna strategi sätts ytterligare fokus på branschen, så att sektorn ges förutsättningar att ingå i regionens strukturella arbete.

KKN utgör en naturlig del av Dalastrategin 2030, där området också omnämns. I Dalarnas regionala kultur- och bildningsplan är KKN ett prioriterat utvecklingsområde. Sektorns tillhörighet till de bägge politikområdena: Kultur och Näringsliv är en av anledningarna till att en särskild strategi för området behövs.

I EU:s programperiod för 2021–2027 har kultur och KKN fått större utrymme och utökad budget, mot tidigare perioder. Det finns stora möjligheter att inom olika EU program ha KKN som fokus eller som delområde.

Sveriges, EU:s och omvärldens ökade intresse för kulturella och kreativa näringar, det stora företagandet och kunskapen om att särskilda insatser behövs för att främja sektorn på rätt sätt, är annat som motiverar en strategi för KKN.

Exempel på Region Dalarnas insatser för KKN:

Dalapop

Film i Dalarna

Dalarnas Hemslöjdsförbund

Covid 19 – hjälpa företag inom besöksnäring och KKN

React EU – hållbart strukturbygge för KKN

Fornby folkhögskola – Sy och sälj

Gamification

Att höja ribban

Kre-hälsa

Slöjd, hantverk och innovation i norra Mellan-sverige

Tjugosomskapar

KKN 1 och KKN 2

Kulturarvet som besöksmål i Dalarna.

KKN är viktiga för sysselsättning och företagande, mer än var tionde företag i Sverige är inom branschen. Förutom de ekonomiska effekterna som sektorn direkt skapar så är dess bidrag till omgivande samhälle en viktig faktor, bland annat skapas attraktivitet och sammanhållning långt utanför den egna verksamheten.

Eftersom sektorn består av många små företag, där organisationsformen enskild firma dominerar, så beskrivs den som resiliënt; det finns en snabb omställningsbarhet vid förändringar. Produktionsförhållanden är ofta icke-stationära och nätverksbaserade.

Produkterna har överlag liten negativ påverkan på miljön och kulturkonsumtion är en del av omställningen till Hållbar konsumtion. KKN bidrar till social hållbarhet; kultur är ett av samhällets kitt som bidrar till möten och platsutveckling. Landsbygden har stor potential och studier visar att utveckling inom sektorn sker i hela Sverige, både i tätort och glesbygd.

Branschen var tidigt ute att bli digital. För vissa verksamheter, som exempelvis dataspel, har digitaliteten varit en förutsättning, för andra har det betytt vidgad marknad och nya målgrupper.

Studier visar att av dem som startar företag inom KKN så är det endast ett fåtal som har kontakt med någon företagsfrämjande aktör inför företagsstart. En ökad kunskap hos företagsfrämjare om KKN, dess delbranscher och affärslogik skulle kunna bidra till att fler kulturverksamma sökte sig dit. Kunskap inom både kultur- och näringslivspolitik och om sektorns affärslogik är en bra utgångspunkt om man vill främja och utveckla KKN.

Dalapop, som är ett resurs- och produktionscentrum för populärmusik i Dalarna, är ett exempel på en väl fungerande främjande verksamhet inom musikområdet.

Det finns kulturföreningar som till en del är affärsdrivande. Föreningar utgör cirka fem procent av verksamheterna inom

KKN. Affärsutveckling för föreningar är inte vanligt förekommande, men här finns en stor potential för att stärka föreningarna så att de kan utvecklas och verksamheten växa. Projektet *Kulturarvet som besöksnäring* är ett exempel på en satsning för hembygdsrörelsen som ägt rum i Dalarna.

Många av dessa företag grundar sig på konstnärlig verksamhet och har kulturen som ursprung och kärna. Därför är det viktigt att värna det konstnärliga skapandet. Barn och unga bör tidigt ges möjlighet att möta kultur och det ska vara möjligt att både vara kulturellt fritids- och yrkesverksam, och att kunna kompetenshöjas konstnärligt i Dalarna; befintliga möjligheter till bildning och utbildning inom KKN ska tas tillvara och utvecklas. Utbildningsnivån inom KKN är hög.

KKN är en viktig byggsten i det goda samhället och om KKN främjas på rätt sätt så bidrar sektorn till att uppfylla Region Dalarnas övergripande vision *Ett hållbart Dalarna med utvecklingskraft i alla delar av länet*.

NEDSLAG I KKN-SEKTORN

Fallstudie

SVENSK FORM DALARNA

Vad? Den ideella medlemsföreningen Svensk Form Dalarna. Föreningen verkar för att samla och synliggöra den kreativitet som finns i Dalarna, bland annat genom studiebesök och Formveckan Dalarna. Formveckan lyfter hantverk, form, design och arkitektur. Svensk Form Dalarna vill locka den intresserade allmänheten, oavsett ålder, kön och bakgrund, att upptäcka och utforska formområdet.

Var? Dalarnas län

OMID MASSALI, ordförande

Svensk Form Dalarna:

KKN stärker regionens utveckling, attraktionskraft och leder omställningen mot ett hållbart samhälle. KKN ligger ofta i framkant inom innovation. Undersökningar har visat att 45 procent av aktörerna har varit med och tagit fram nya produkter, tjänster och processer. En hög siffra om en jämför med andra branscher. Detta vidgande perspektiv sprider sig även till andra områden.

Kreameterns Analysrapport

Dalarnas strategi för KKN innefattar de branscher som beskrivs i Kreameterns Analysrapport, framtagen i samverkan mellan fem myndigheter: Tillväxtverket, Statens Kulturråd, Myndigheten för kulturanalys, Tillväxtanalys och SCB år 2018.

Dessa har tillsammans tagit fram en nationell statistisk definition av vilka företagsgrupper som ingår i området Kulturella och kreativa näringar, vilken korrelerar med den definition som EU kommissionen tagit fram. På det viset är europeisk statistik på området jämförbar.

En skillnad är att Mode inte ingår som en KKN-bransch i EU, medan vi i Sverige räknar in modebranschen.

VAD ÄR KKN?

Vad ryms inom begreppet kulturella och kreativa näringar?

Många hävdar att alla verksamheter är kreativa och att det är fel att endast benämna vissa branscher som varande kreativa. Bortsett från de flesta företagens kreativitet, så ska KKN förstås som ett sammantaget begrepp för att synliggöra KKN-sektorns ekonomiska bidrag till samhällsekonomin.

En bransch som till stor del består av många små företag, med stora olikheter sinsemellan blir lätt marginaliserad. I och med samlingsbegreppet CCI, *Cultural and Creative industries*, som myntades på 1990-talet i Storbritannien har man skapat en bredare ansats bland annat i insamling av statistik så att den ekonomiska vikten av sektorn tydliggjorts. CCI är numera ett begrepp såväl, regionalt, nationellt, som på EU och global nivå.

Så vad innefattas då i KKN?

Det har varierat alltsedan man började titta på de ekonomiska aspekterna av skapande och upplevelser. I vissa fall har man endast räknat in kreatörerna dvs haft ett producentperspektiv, i andra fall följer man den ordning som tagits fram i Storbritannien där man även räknar in kringnäringar som distributionsled, utbildning, flerfaldigande av produkter. Ibland definieras sektorn i och med skapandet av produkter med immateriella rättigheter i form av upphovsmanna-, design- eller varumärkesskydd. Denna strategi följer den definition av KKN som tagits fram i arbetet med Kreametern (2018). Näringslivet i Sverige klassificeras med SNI-koder, *Standard för svensk näringsgrensindelning*. SNI-koderna för KKN kritiseras bland annat för att vara för grova i indelningen av vissa områden, medan andra områden saknas, till exempel företag inom slöjd- och hantverk. I Dalarna är slöjd- och hantverk en självklar del av KKN, även om de inte explicit finns i SNI-koderna.

KULTURTRIDENTEN

För att fånga in branschen vad gäller sysselsättning så används både företagsstatistik via SNI-koder, och yrken via registret SSYK *Standard för svensk yrkesklassificering*. I figuren nedan synliggörs de som arbetar inom kulturyrken, både i företag som hör till kultursektorn och i företag som inte räknas till kultursektorn. Till exempel skådespelare och industridesigners. Samtidigt synliggörs att kulturnärings sysselsätter många personer som har andra kompetenser så som snickare, chaufförer och administratörer.

Kreametern visar att 231 000 personer i hela näringslivet är sysselsatta inom kreativa områden, vilket är över fem procent av alla sysselsatta personer i Sverige.

	KULTURNÄRING (SNI)	ÖVRIGA NÄRINGAR (SNI)
KULTURYRKE (SSYK)	Skådespelare på teater	Industridesigner
ÖVRIGA YRKEN (SSYK)	Snickare på teater	

Kulturtridenten visar på hur KKN-sektorn bidrar till sysselsättning både inom och utanför kulturverksamheter.

Trasmatteväv med inslag av slarvtjäll. Fotograf: Kattis K Hofvander

SSYK – YRKEN INOM KREATIVA NÄRINGAR

arkitekt
arkivarie och arkivassistent
bibliotekarie
och biblioteksassistent
bildkonstnär
bild- och sändningstekniker
dansare
designer inom spel och digitala medier
dekoratör
fin-, inrednings- och möbelsnickare
formgivare
fotograf
författare
grafisk formgivare
guide och reseledare
guld- och silversmed
industridesigner
informations-, kommunikations- och pr-chef
inredare
inspicient och scriptor
journalist
konsthantverkare
kompositör
koreograf

landskapsarkitekt
ljus-, ljud- och scentekniker
museiintendent
musiker
musikinstrumentmakare
planeringsarkitekt
producent av film, teater
regissör av film, teater
scenograf
skådespelare
sångare
utvecklare inom spel och digitala media
översättare
tolk och lingvist
övriga designers
övriga förmedlare
övriga yrken inom kultur och underhållning

SNI-KODER

Branschgrupp	SNI-koder
Arkitektur	71 110 Arkitektverksamhet
Audiovisuellt (audio-visuella lagringsmedier, dataspel, film och TV, radio)	18 200 Reproduktion av inspelningar 47 630 Specialiserad butikshandel med inspelade och oinspelade band och skivor för musik och bild 58 210 Utgivning av dataspel 59 110 Produktion av film, video och TV-program Film 59 120 Efterproduktion av film, video och TV-program Film 59 130 Film-, video- och TV-programdistribution 59 140 Filmvisning (kino-, video- och dvd-film, även filmklubbverksamhet) 60 100 Sändning av radioprogram 60 200 Planering av TV-program och Sändningsverksamhet 77 220 Uthyrning av videokassetter och dvd-skivor
Bild och form (design, foto, konst)	47 783 Specialiserad butikshandel med konst samt galleriverksamhet 74 101 Industri- och produktdesignverksamhet 74 102 Grafisk designverksamhet 74 103 Inredningsarkitektverksamhet 74 201 Porträttfotoverksamhet 74 202 Reklamfotoverksamhet 74 203 Press- och övrig fotografverksamhet 74 204 Fotolaboratorieverksamhet
Kulturarv (arkiv, historiska och arkeologiska platser, museer)	91 012 Arkivverksamhet 91 020 Museiverksamhet 91 030 Vård av historiska minnesmärken och byggnader
Litteratur och press (bibliotek, litteratur, okatalogiserat, press)	18 110 Tryckning av dagstidningar 18 121 Tryckning av tidskrifter 18 122 Tryckning av böcker och övriga trycksaker 18 130 Grafiska tjänster före tryckning (prepress/premedia) 18 140 Bokbindning och andra tjänster i samband med tryckning 47 610 Specialiserad butikshandel med böcker 47 621 Specialiserad butikshandel med tidningar 47 622 Specialiserad butikshandel med kontorsförbrukningsvaror 47 913 Postorderhandel och detaljhandel på Internet med böcker och andra mediavaror 58 110 Bokutgivning Books & Press Litteratur & Press Litteratur 58 120 Publicering av kataloger och sändlistor 58 131 Dagstidningsutgivning 58 132 Annonstidningsutgivning 58 140 Utgivning av tidskrifter 58 190 Annan förlagsverksamhet 63 910 Nyhetsservice 74 300 Översättning och tolkning 91 011 Biblioteksverksamhet

Branschgrupp	SNI-koder
Litterärt och konstnärligt skapande	90030 Litterärt och konstnärligt skapande
Mode	13 200 Vävnadstillverkning 13 300 Blekning, färgning och annan textilberedning 14 110 Tillverkning av läder- och skinnkläder 14 120 Tillverkning av arbets-, skydds- och överdragskläder 14 130 Tillverkning av andra gång- och ytterkläder 14 140 Tillverkning av underkläder, skjortor och blusar 14 190 Tillverkning av andra beklädnadsvaror och tillbehör 14 200 Tillverkning av pälsvaror 14 310 Tillverkning av strumpor 14 390 Tillverkning av andra trikåvaror 15 110 Garvning och annan läderberedning; pälsberedning 15 120 Tillverkning av reseffekter, handväskor, sadel- och seldon m.m. 15 200 Tillverkning av skodon 46 160 Provisionshandel med textilier, kläder, skodon och lädervaror 46 420 Partihandel med kläder och skodon 47 711 Specialiserad butikshandel med herr-, dam- och barnkläder, blandat 47 712 Specialiserad butikshandel med herrkläder (även handskar, slipsar, bälten m.m.) 47 713 Specialiserad butikshandel med damkläder (även handskar, scarfar, skärp m.m.) 47 714 Specialiserad butikshandel med barnkläder 47 715 Specialiserad butikshandel med pälsar (även handskar, hattar, muffar och mössor av päls) 47 721 Specialiserad butikshandel med skodon 47 722 Specialiserad butikshandel med väskor, reseffekter och lädervaror 47 912 Postorderhandel och detaljhandel på Internet med beklädnadsvaror
Reklam	73 111 Reklambyråverksamhet 73 112 Direktreklamverksamhet 73 119 Övrig reklamverksamhet 73 120 Mediebyråverksamhet
Scenkonst (kultur- utbildning, musik, scenkonst)	32 200 Tillverkning av musikinstrument 47 595 Specialiserad butikshandel med musikinstrument och noter 59 200 Ljudinspelning och fonogramutgivning 85 521 Kommunala kulturskolans utbildningar 85 522 Övrig musik-, dans- och kulturell utbildning 90 010 Artistisk verksamhet 90 020 Stödtjänster till artistisk verksamhet 90 040 Drift av teatrar, konserthus o.d.

VISION

Dalarna är känt för en KKN-sektor i framkant där spänningen mellan tradition och förnyelse formar framtiden.

ÖVERGRIPANDE MÅL

I Dalarna är det lätt att vara verksam inom KKN.

MÅL

Strategin ska:

- **främja kulturella och kreativa näringars (KKN)** möjlighet att bidra till att målen i Dalarnas Regionala Utvecklingsstrategi uppnås
- **visa hur näringarna** ska stöttas samt hur olika politikområden och beslutsfattare på olika nivåer behöver samverka för att nå önskade mål
- **utgöra ett viktigt dokument** som underlag till ansökningar såväl nationellt som EU.

Därför vill Region Dalarna:

- **öka kunskapen om KKN** och synliggöra hur sektorn kan bidra till miljömässig, ekonomisk och social hållbarhet
- **stärka KKN** genom stödfunktioner med kunskap, om sektorns särskilda villkor, affärslogik och produktionsförhållanden, innovation, nätverk och finansiering
- **inkludera KKN** i regionens forsknings- och utvecklingsarbeten så att kunskap och kompetenser inom KKN tas tillvara
- **skapa samverkan och utvecklingskraft** mellan olika förvaltnings och politikområden, mellan stad och land, mellan region och stat, samt inom och mellan branscher
- **hålla armlängds avstånd till kulturens kärna** Kulturens former, traditioner, uttryck och frihet respekteras.

Strategin följs upp årligen.

BAKGRUND OCH FAKTA – DALARNA

Denna strategi är den första som Region Dalarna tar fram med fokus på KKN.

Region Dalarna har på olika sätt arbetat för att stärka KKN sedan 2008 och med denna strategi sätts ytterligare fokus på branschen, så att sektorn ges förutsättningar att ingå i regionens strukturella arbete.

När denna strategi skrivs är det Kultur- och bildningsförvaltningen på Region Dalarna som har det övergripande ansvaret för KKN.

Att formulera en strategi i Dalarna för KKN är logiskt ur både ett regionalt och ett omvärldsperspektiv vilket förklaras nedan.

Dalarna är ett län med rik kultur, både historiskt och i ett nutida perspektiv. Kulturen är en grund för KKN. Både dala-hästillverkningen och den traditionella spelmansmusiken var en del av KKN, exempelvis så likställdes en spelemans hantverkskunskap med densamma inom andra yrken. Det ansågs som ett gott hantverk att vara speleman! Samtidskultur och levande tradition är stark i länet, områden där företagandet är utbrett.

KKN i Dalarna innefattar de branscher och yrken som beskrivs på sidan 15–17.

Sektorn beskrivs som en motor för tillväxt och som en växande näring i svensk och internationell näringslivspolitik. KKN:s bidrag till svensk BNP har under lång tid legat stadigt på cirka 3 procent. (Pandemiåret 2020 borträknat, då pandemin slog hårt mot dessa näringar). 130 000 av Sveriges 1,2 miljoner företag är KKN-företag.

Tillväxttakten och utvecklingen av förädlingsvärdet är större inom KKN än många andra branscher. Åren 2010–2017 ökade förädlingsvärdet för sektorn som helhet i Sverige med elva procent.

Sätergläntan, Institutet för slöjd och hantverk

Vad? Yrkesutbildningar inom kultur och hantverk, både läsårsvis och kortkursverksamhet. Läsårsutbildningen finns med inriktningarna; smide, sömnad, trä och väv. Ett 50-tal elever studerar vid Sätergläntan, många som pluggat här blir egna företagare inom slöjd och hantverk.

Var? Knippbodarna, Insjön, Leksands kommun

MONICA JÖNSSON, chef och rektor för Sätergläntan
– Vi ska bidra till en vidareutveckling av råvaror som ull, lin, trä och metall. De ursprungliga teknikerna och handens kunskap finns här, för att utforma framtida skapande. Vi är genuina när det gäller hållbarhet. Kulturföretag är en framtidsbransch som kan göra Dalarna ännu mer attraktivt att leva och verka i – och besöka!

För Dalarna uppgår ökningen av förädlingsvärdet för samma period till sex procent.

Förutom de ekonomiska effekterna som KKN direkt skapar så är dess bidrag till omgivande samhälle en viktig faktor. KKN skapar attraktivitet och sammanhållning långt utanför den egna verksamheten. KKN har stark innovationskraft och stort internationellt utbyte. KKN bidrar till folkhälsa och främjar demokrati.

Tillväxten för KKN sker enligt analysrapporten Kreametern i alla regioner och i alla kommungrupper inklusive landsbygd, vilket är positivt för ett län som Dalarna där landsbygd utgör en stor del av strukturen.

Mycket av varu- och tjänsteproduktionen inom KKN är miljömässigt och socialt hållbar och med rätt stöd kan fler produkter skapas som stärker utvecklingen inom nämnda områden.

Enligt Tillväxtverkets undersökning *Företagens villkor och verklighet 2017* exporterar KKN som bransch nästan dubbelt så mycket som andra branscher sammantaget och på en vidare marknad.

KKN är också mer digital än andra branscher. Många av de produkter som framställs inom KKN är direkt skapade för digital konsumtion som datorspel, film och musik. Den digitala produktionen har gjort att företagare kan gå direkt ut på en global marknad.

Utbildningsgraden inom KKN är hög. Siffror för Dalarna visar att inom delbranschen Kulturarv och Informatik ligger andelen med eftergymnasial utbildning på cirka 60 procent, och inom delbranscherna Media och Konst ligger andelen på cirka 50 procent.

KKN räknas som en kunskapsintensiv bransch, vilket bland annat innebär att arbetena automatiseras i mindre utsträckning än i icke kunskapsintensiva branscher.

KKN verkar i skärningspunkten mellan konst/kultur och näringsliv där vissa verksamheter till största delen hör till kultur och andra till näringslivssidan. Både inom kultur och näringsliv finns regelverk och direktiv som ger goda förutsättningar för sektorn, men som också skapar svårigheter. Ett positivt exempel är att kulturverksamheter; föreningar och företag, kan söka medel hos Statens Kulturråd för kultursatsningar, vilket kan gagna företagen. En negativ sak är att KKN-företag kan vara berörda av fyra olika momssatser i sin verksamhet, vilket kan utgöra en byråkratisk börda.

Även politik för utbildning och civisektorn är viktiga faktorer i KKN. Frågan är om det svenska musikundret hade uppstått om det inte varit för den kommunala Kulturskolan, studieförbunden och folkhögskolorna? Att sjunga i kör är en av Sveriges största folkrörelser.

Branschen präglas av många olika delbranscher som sinsemellan skiljer sig åt och har olika affärslogik. De särskilda statliga stöden som finns för kultursektorn skiljer sig också åt beroende på bransch.

Kärnan i verksamheten bygger ofta på en persons eller ett kollektivs skaparkraft och kreativitet, vilket sedan sprider sig som ringar på vattnet, se sidan 24 Throsbys solsystem.

KKN-sektorn präglas av småföretagande där de flesta driver enskilda firmor utan anställda.

I Dalarna liksom i övriga Sverige minskar antalet anställda inom KKN. I nästan samma utsträckning som antalet anställda går ner ökar antalet företag. Eftersom de flesta företag som startas är enskilda firmor utan anställda, så syns inte den enskilda firman i statistiken över anställda.

Små företag ses ofta som mindre livskraftiga och prioriteras därför inte i utvecklingen av entreprenörer. Något som missas i den synen på småföretagande är företagens resiliens. Dessa företag har korta vägar till beslut och god omställningsförmåga. Att främja företagsnätverk för mindre företag gör dem motståndskraftiga och uthålliga med goda möjligheter för omställning utifrån yttre omständigheter. Företag i samverkan har också visat sig positivt vid upphandlingar. Små företag har ofta svårighet att ensamt klara de krav som ställs i en upphandling, men i samverkan med andra företag kan man gemensamt uppfylla upphandlingens krav.

Det finns direktiv och regelverk på nationell nivå bland annat till företagsfrämjare och inkubatorer, som försvårar stöd till KKN och andra företag vars tillväxtorientering ser annorlunda ut. Vill man stötta KKN bör man arbeta för att den typen av direktiv och regelverk förändras. Dalarna Science park (DSP) har gjort ett arbete om hur man kan inkludera KKN i verksamheten, men många av sektorns företag kan inte inrymmas i DSP:s nuvarande direktiv.

KKN är med anledning av det som beskrivits ovan en viktig del av Dalarnas hållbara utveckling på många plan och en strategi för KKN visar Region Dalarnas vilja att inkludera och utveckla KKN så att sektorn ges rätt förutsättningar för att öka och utveckla företagande och sysselsättning samtidigt som samhälleliga mervärden skapas.

KKN – EGEN NÄRING OCH MOTOR FÖR ANDRA

Företagandet inom KKN är utbrett och ökar. Av landets 1,2 miljoner företag år 2016 var 130 000 KKN-företag inom sektorn; således är knappt elva procent av alla företag i Sverige inom KKN. 143 000 personer var anställda i dessa företag. Enskilda firmor utan anställda finns inte med i statistiken över anställda, trots att firman oftast sysselsätter en person.

För Dalarnas del var KKN-företagandet samma år något högre; av totalt 16 000 företag var cirka 2 500 KKN-företag, vilket utgör drygt 15 procent av alla företag. Totalt antal anställda var 2 124 stycken.

Mellan åren 2010 och 2016 ökade företagandet inom KKN i Dalarna med cirka tio procent.

Flest företag, 620 stycken, är inom området Scenkonst, som innefattar musik, teater, dans, cirkus, kulturutbildning. Reklam och litteratur/press är områden där företagandet gått ner. Mode hade högst förädlingsvärde och även flest anställda; 831 personer.

Nettoomsättning för KKN i Sverige 2017 var 398 miljarder kronor och för Dalarna samma år 4,5 miljarder kronor.

Branschen präglas av många småföretag, soloföretagare utan anställda. Många är kombinatörer och har annan sysselsättning vid sidan om företagandet.

David Throsbys solsystem

Hallåhallå (2014) – inspelning i Falun.

KKN SOM MOTOR FÖR ANDRA NÄRINGAR

Den australienska ekonomen David Throsby har tagit fram en modell som kallas för solsystem som på ett illustrativt sätt beskriver KKN-sektorns ekonomiska påverkan utanför det egna företaget.

Konstnärlig kärna som KKN utgår ifrån, ett exempel: en författare skriver en bok. Låt oss i detta fall ta exemplet Astrid Lindgren. I sin ensamhet skriver hon boken om Pippi. Om en författare får stöd i detta skede, så skulle det i nuläget antagligen komma från Sveriges författarfond och således vara en del av konstpolitiken.

Kulturella näringar: Boken publiceras, trycks och distribueras och boken filmatiseras vilket hör till både kultur- och näringslivspolitik.

Kreativa näringar: Astrid Lindgrens värld och Junibacken skapas, näringslivspolitik.

Övrig ekonomi: Försäljning av hotellnätter, paketresor, produktion, distribution och försäljning av Pippidockor, spel, pussel, muggar mm, näringslivspolitik.

Throsbys modell visar på en del av de effekter som den konstnärliga kärnan har för samhällsekonomin. Man skulle kunna addera de immateriella värden som KKN kan skapa.

Enligt studier så genererade filmen *Hallåhallå* som spelades in i Falun 2014 värden för Dalarna 3,8 miljoner kronor utöver det har filmer skapat ett pr-värde som uppskattas till mer än åtta miljoner kronor.

Kulturens roll som identitetsskapare och för platsens attraktivitet blev mycket tydlig i Borlänge genom festivalen Peace and love. Borlänge gick från att varit en ort med rätt dåligt rykte, bidrog festivalen till att främst förknippas med en ärlig musik-händelse som lockade tusentals unga.

Process mot sandalsydd prototyp. Skostudio HOL. Foto: Skostudio HOL.

Man skulle också kunna göra en cirkel före kulturkärnan bestående av skapandet av kulturgrunden. Utbildning och rätt förutsättningar för att kunna utöva konst och kultur, möjliggör kulturkärnan.

Astrid Lindgren hade under sin livstid och numera hennes arvingar royalties på det som försäljs under varumärket, flera av ringarna utanför modellens kulturkärna går i detta fall tillbaka till upphovspersonen.

Så är det inte alltid. I *Procent till kulturen – finansieringsformer för konst och kultur* Nr: 2013:10 Högskolan Dalarna Anna Klerby, undersöktes förutsättningarna för att utveckla ett icke-offentligt samfinansieringssystem för lokal kultur.

Rapporten beskrev verksamheter i närheten av Dalhalla, som enligt beräkningar fått positiva konsumtionseffekter tack vare kulturarenan. I det tänkta samfinansieringssystemet skulle dessa avsätta viss del av omsättningsökningen till Dalhalla, då kulturarenan de facto varit del av den ökade omsättningen. De visade sig att ett sådant finansieringssystem enligt studien inte var aktuellt då endast ett mindre antal verksamheter skulle vilja ingå i det. Ökad kunskap om värdekedjorna och vad kulturen som motor bidrar med skulle kunna ge större incitament för att medfinansiera kulturarrangemang.

KKN SOM INTEGRERAD DEL I NÄRINGSLIVET

KKN är en integrerad del i annat näringsliv, vilket bidrar till företags konkurrenskraft och tillväxt.

Så är till exempel Reklam och annan kommunikation via webbsidor en självklar del för de flesta företag. När vi handlar på köpcentra möts vi av musik i högtalare. På pubar och andra näringsställen förekommer storbildsutsändningar.

Tillverkande företag är alla medvetna om designens betydelse – tilltalande design är en av de viktigaste konkurrensfördelarna. Det finns också stor utvecklingspotential gällande KKN:s

samverkan med annat näringsliv, till exempel inom innovation, organisation, processer och produktion.

KKN:s bidrag till annat näringsliv visar på vikten av kultur och estetiska ämnen i skolan, så att intresse för området väcks tidigt. På så vis säkerställs att det finns en kritisk massa som kan gå vidare till högre utbildning inom konstnärliga yrken.

KOPPLING TILL STYRDOKUMENT

DALASTRATEGIN 2030 – Tillsammans för ett hållbart Dalarna Regional utvecklingsstrategi 2021–2030

I Dalastrategin lyfts kultur på flera ställen bland annat som faktor för attraktivitet, goda livsmiljöer, hälsa och som en del i ett välfungerande samhälle. KKN beskrivs som *ett betydande område i skärningspunkten mellan kultur och näringsliv*.

Dalastrategin fokuserar arbetet på tre utmaningar:

- Ett konkurrenskraftigt Dalarna
- ett sammanhållet Dalarna
- ett klimatsmart Dalarna.

KKN har stor kapacitet att bidra inom alla tre områden.

Strategin pekar också på behovet av resiliens; ett motståndskraftigt näringsliv och samhälle är en förutsättning för en hållbar framtid.

Region Dalarnas övergripande styrdokument är REGIONPLANEN

KKN har tydlig bäring på regionplanens fyra övergripande målområden för 2021:

1. Medborgare
2. Medarbetare och ledarskap
3. Hållbar utveckling
4. Digitalisering

969 m Borlänge, ett koreografiskt konstverk av Anna Asplind 2020. Foto: Anna Asplind.

KOPPLING TILL EU-PROGRAM

KKN har under lång tid varit ett viktigt område inom EU då man sett hur näringarna bidrar till företagande, sysselsättning och samhällsekonomi.

Redan 2010 kom *Grönbok om potentialen i den kulturella och den kreativa sektorn*. ”Om Europa vill behålla sin konkurrenskraft i denna föränderliga globala miljö måste man skapa de rätta förutsättningarna för kreativitet och innovation som får blomstra i en ny företagskultur. Det finns mycket outnyttjad potential för tillväxt och sysselsättning i den kulturella och den kreativa sektorn ...”

A New European Agenda for Culture – lanserades 2018 och tar upp tre målområden, däribland: främja kulturbaserad kreativitet i lärande och innovation för jobb och tillväxt.

När EU:s nya programperiod för 2021–2027 arbetades fram låg denna skrivelse till grund gällande *Kreativa Europa*.

”Europas stora kulturarv och dess dynamiska kulturella och kreativa sektor är en del av den europeiska identiteten ... Den kulturella och kreativa sektorn bidrar fullt ut till unionens ekonomiska utveckling, skapar arbete och tillväxt och är sålunda en nyckel till Europas framtid ... Nuvarande förslag bygger på erfarenhet och vill fortsätta och stärka det väl fungerande arbetet, vilket inkluderar en utökad budget som speglar den europeiska unionens åtagande och engagemang för sektorn och erkännande av dess viktiga roll i unionen. Genom alla de aktiviteter och projekt som kan komma att finansieras är detta förslag en möjliggörare för att vitalisera Europas kulturella och kreativa sektorer och att öppna upp för deras

Wälstedts ullspinneri. Foto: Henrik Hansson

fulla potential ur ett ekonomiskt, socialt och internationellt perspektiv.”

De flesta länder var eniga om att ge kultur och även kreativa näringar ett större utrymme, vilket har medfört att EU:s program för kultur, Kreativa Europa har fått en utökad budgetram. Budgeten för hela programperioden är drygt 1,8 miljarder euro, vilket motsvarar nästan 19 miljarder kronor och innebär en höjning med cirka 4,1 miljarder kronor jämfört med tidigare period.

Kulturen och de kreativa näringarnas ömsesidiga beroende betonas.

KREATIVA EUROPA

Kreativa Europa är EU:s program för Kultur och Media. För perioden 2021–2027 har budgeten utökats stort mot förra perioden. I Sverige delas handhavandet av programmet mellan Kulturrådet och Filminstitutet.

Programmet Kreativa Europa, liksom andra EU program, bygger på European green deal/Agenda 2030 och alla projekt ska relatera till horisontella perspektiv inom miljö, jämställdhet och inkludering.

Kreativa Europa vilar på tre ben: Kultur, Media och Sektorsövergripande samarbeten.

KKN står inte som ett eget ben i programmet, men det blir ändå tydligt att fler stöd än tidigare kan kopplas till KKN, till exempel så har översättningsstödet vidgats till ett bokbranschstöd och nu inkluderas även nyhetsmedia/journalistik i programmet. New European bauhaus är en satsning för att på ett praktiskt sätt att upptäcka vackra, hållbara och inkluderande sätt att bo och använda dem som områden inspiration för vägen framåt. Satsningen vänder sig främst till arkitektur, men även till andra konstnärliga, tekniska och samhällsbyggande branscher och instanser.

En annan del inom *Kreativa Europa* som kan kopplas till KKN är *Creative Innovation Lab* – ett initiativ för att skapa innovativa samarbeten mellan sektorer.

STRUKTURFONDSPROGRAM, INTERREG, HORIZON OCH ERASMUS+

Förutom *Kreativa Europa* som direkt vänder sig till kultur och media, så finns det andra möjligheter för KKN att söka medel inom EU:s olika program.

Forskningsprogrammet *Horizon* har haft riktade utlysningar för sektorn, till exempel: *Cultural and creative industries as a driver of innovation and competitiveness*.

- **ERUF Europeiska regionalfondprogrammet** för Norra Mellansverige 2021–2027, pekar inte ut branscher och har därmed inte KKN som uttalad målgrupp, men sektorn kan naturligtvis inkluderas i flera områden, bland annat inom satsningar på entreprenörskap.
  1. Förbättra de små och medelstora företagens tillväxt och konkurrenskraft
  2. Främja övergången till en cirkulär ekonomi
- **ESF Europeiska socialfondprogrammet** för Norra Mellansverige 2021–2027. Liksom i ERUF lyfts inte KKN-sektorn explicit, men inom programmet kan flera områden vara av intresse för KKN:
  1. Öka möjligheterna till ett inkluderande och hållbart arbetsliv för alla
  2. Social innovation
- **Interreg Sverige – Norge 2021–2027**, riktar sig speciellt till KKN i programmet. En mer social gränsregion med gemensam arbetsmarknad, livslångt lärande och fokus på kultur och besöksnäringar.

- **Erasmus+** Särskilt program för ungdomar. I vissa utlysningar har kultur och kreativitet stått i fokus, i andra fall kan kultur och kreativitet inkluderas i ansökan.
- **Horizon.** EU:s program för forskning och innovation har för perioden 2021–2022 Kultur som uttalat område, då särskilt kulturarv och KKN.

SMART SPECIALISERING – RIS 4 ANALYS

För att kunna söka EU medel måste området man söker inom vara ett definierat område inom *Smart Specialisering*. *Smart specialisering* pekar ut regionernas styrkeområden. I förra programperioden (2014–2020) var *Innovativ Upplevelseproduktion* ett område för Region Dalarnas arbete med *Smart specialisering*, vilket inkluderade besöksnäring och KKN. Även för perioden 2021–2027 så inkluderas KKN och besöksnäring.

EIT KIC

The European Institute of Innovation and Technology Knowledge and Innovation Community (EIT KIC) är en fristående verksamhet initierad av EU 2008 för att främja innovationsmöjligheterna inom unionen. Ett av fokusområdena när programperioden 2021–2021 öppnade var Kulturell och kreativ sektor och industri.

Dalarnas utvecklingsstrategi och strategin för KKN dockar väl in i flera av EU:s program och det övergripande arbetet inom ramen för Agenda 2030.

GLOBALA MÅLEN för hållbar utveckling

KKN:s BIDRAG TILL AGENDA 2030

Vad gäller Agenda 2030:s 17 mål, i sig odelbara, så har KKN stark bärning främst på följande:

MÅL 3 – God Hälsa och välbefinnande

Kulturupplevelser är hälsofrämjande. Området Kultur för hälsa bygger på forskning som visar att människor mår bra av konst, musik och andra kulturella uttryck inom KKN.

MÅL 8 – Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Film- och spelbranschen, hantverk, matkultur och upplevelseindustrin är alla viktiga delar i Dalarnas kreativa- och kulturella näringar, och bidrar i hög grad till länets ekonomiska tillväxt.

MÅL 9 – Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Nya kreativa och hållbara innovationer inom området Industri-design, cirkulär ekonomi med fokus på långa livscyklar inom exempelvis textilindustrin skapar förutsättningar för att bidra till måluppfyllelsen.

MÅL 11 – Hållbara städer och samhällen

Inom Stadsplanering är hållbar arkitektur och gestaltad livsmiljö exempel på hur våra städer kan vara både klimatsmarta och skapa trivsel med konstnärlig utsmyckning som integreras i byggnadsprocessen.

MÅL 12 – Hållbar konsumtion och produktion

Småskalig produktion med lokala råvaror, tjänsteproduktion och kulturkonsumtion. Mycket av det som innefattas av KKN kan direkt kopplas till mål 12. Lokala producenter minskar transporter och utvecklingen av digitala tjänster möjliggör kulturupplevelser som tidigare krävt långa resor.

MÅL 16 – Fredliga och inkluderande samhällen

Att få möjlighet att skapa och ta del av olika kulturuttryck är själva fundamentet för ett fredligt och inkluderande samhälle, där alla får komma till tals.

HÅLLBARHETSMÅLEN, EKONOMISK, MILJÖMÄSSIG, OCH SOCIAL HÅLLBARHET:

Ekonomisk hållbarhet

KKN behöver utvecklas vad det gäller ekonomisk hållbarhet. De flesta företag är enskilda firmor utan anställda och lönsamheten är lägre inom KKN än inom andra branscher om man ser till hela sektorn. I Sverige fanns år 2019 cirka 1,2 miljoner företag i Sverige, varav 130 000 räknas som KKN-företag. Det betyder att mer än tio procent av alla företag är KKN-företag. KKN:s bidrag till BNP är cirka tre procent. Bidraget till BNP är således betydligt lägre än andelen företag, vilket visar på en sammantagen förhållandevis låg omsättning.

Bäst lönsamhet sett till förädlingsvärdet, är inom delsektorerna Mode, följt av Litteratur/press vilket gäller både i Dalarna och Sverige. Den sistnämnda delsektorn har dock haft en negativ utveckling både vad det gäller omsättning och förädlingsvärde. Samma negativa utveckling ser vi i Dalarna även för Reklam. För övriga delsektorer, Arkitektur, Audiovisuellt, Bild och Form, Kulturarv, Litterärt och konstnärligt skapande, Mode, Scenkonst, visar förädlingsvärdet på en positiv utveckling i Dalarna.

Miljömessig hållbarhet

KKN är enligt studier en av de branscher som har minst negativ inverkan på miljön, modeindustrin borträknad. Delsektorn Mode beräknas stå för tio procent av de globala

RESILIENS

I alla dimensioner av hållbarhet ryms också frågan om samhällets resiliens. Resiliens handlar både om motståndskraft och om förmågan att hantera förändringar och fortsätta att utvecklas. Resiliens kan innebära teknisk anpassning men kan också mätas i sociala termer, eller som individers förmåga att hantera osäkerheter.

I Kartläggning av de kulturella och kreativa näringarna i Dalarna och Gävleborg Oxford research 2013, så beskrivs KKN som en resilient sektor präglad av modularitet: *Den utpräglade entreprenörsandan med många enskilda firmor och små verksamheter bidrar också till systemets modularitet. Ett modulärt system är uppbyggt av många olika strukturer som utför liknande funktioner istället för att allt är samlat i en stor verksamhet ... Systemet har alltså en vana att omorganisera sig och dynamiskt ansluta sig till och sedan upplösas i större och mindre moduler.*

Föreställningen *Bergtagna*, Dalateatern. Foto: Per Eriksson

växthusgaserna. Modeindustrin har mycket att vinna på hållbar produktion och användande av återvunna eller lokalproducerade råvaror som lin, hampa och ull. Köpmönster för textil bör förändras till en mer hållbar konsumtion för att klimatmålen i Agenda 2030 ska uppnås.

Även delsektorn arkitektur står för stor miljöpåverkan; Bygg- och fastighetssektorn står för ungefär en femtedel av Sveriges inhemska utsläpp av växthusgaser. Förbundet Sveriges arkitekter har en ambitiös klimatpolitik och målet är noll nettoutsläpp av växthusgaser senast år 2045.

Transporter av utrustning och artister vid exempelvis stora rockkonserter beskrivs som belastande för miljön. Även transport av publik bör i större utsträckning ske med kollektiv trafik.

Både film, spel och musikbranschen blir alltmer digitala och de fysiska produkter som tidigare dominerade marknaden blir allt färre. Detta gäller i viss utsträckning även litteratur, då ljudböcker tagit marknadsandelar.

KKN bidrar till klimatsmart konsumtion då det är tjänster och inte varor som konsumeras; film, musik, teater, museibesök mm. Även varuproduktion inom KKN är ofta klimatsmart, till exempel småskaligt hantverk med lokala material.

Social hållbarhet

Social hållbarhet är den del av hållbarhet där KKN som sektor är starkast.

KKN-sektorn är en av de branscher som når flest personer, vilket många gånger är syftet i själva verksamheten. Det som produceras vill ha ett sammanhang, många gånger en publik, eller deltagande på annat sätt. Gemensamma upplevelser skapar en känsla av sammanhang.

I byggande av samhällsstruktur finns stora vinster att göra genom att tydligare involvera utövare inom kultur och KKN.

FÖRENINGEN TJUGOSOMSKAPAR

Vad? Ett tjugotal entreprenörer är verksamma inom det kreativa fältet med allt från vävning och möbelformgivning till fotografering och tapetsering. De samarbetar kring bland annat marknadsföring och kompetensutveckling och stöttar varandra. Tillsammans omsätter företagen 15 miljoner kronor.

Var? Siljansnäs, Leksands kommun

KIRSI MANNI, ordförande TjugoSomSkapar:

– Detta kommer att kunna bli den största näringen i Dalarna, det finns ett sug, människor måste få medel att uttrycka sig. Den psykiska ohälsan ökar, då passar denna typ av verksamhet in. Hälsa och skapande hör ihop och ligger i tiden! Att konsumera kultur är viktigt, men man måste få skapa själv också. Vi inom KKN kan förmedla det här.

FÖRENINGSDRIVET NÄRINGS LIV

Inom KKN är det vanligt att affärsverksamhet bedrivs genom ideella föreningar, i Dalarna är fem procent av de verksamheter som bedriver affärsverksamhet organiserade som ideella föreningar.

Några exempel på föreningar som driver affärsverksamhet: Folkets hus och parker, Riksteatern, Hembygdsrörelsen.

De har kultur som sitt huvudsyfte men driver av olika anledningar av olika anledningar delar av delar av verksamheten affärsmässigt. Verksamheten drivs inte med vinst som fokus men måste gå runt. Eventuell vinst används för att erbjuda mer kultur, eller för att exempelvis lägga ett nytt tak på hembygdsgården.

Offentliga utvecklings-, innovations- och investeringsmedel som är en del i näringslivspolitikerna riktas till företag och är inte sökbara för föreningar.

En lyckad affärsutvecklingsinsats för föreningar var satsningen *Kulturarvet som besöksmål Dalarna*, vilket var en satsning av svenska hembygd förbundet för att stärka hembygd rörelsens möjligheter i besöksnäringen. Ett femtontal föreningar i Dalarna deltog i projektet och många nya idéer kom fram och omsattes till nya besöksattraktioner. Fler liknande satsningar och stöd för affärsutveckling inom föreningslivet skulle få denna del av KKN att utvecklas, öka ortens sammanhållning och attraktivitet samt sysselsättning och tillväxt.

Coompanion är en företagsfrämjare som har särskilda satsningar för KKN och har hjälpt flera konstellationer inom kultursektorn att organisera sig i ekonomiska föreningar, däribland *TjugoSomSkapar*.

Flätning av revbensborg med granrötter. Slöjdare Pea Sjöln. Fotograf: Kattis K Hofvander

STATISTIK

2010–2017 gällande företag, anställda och förädlingsvärde för KKN-sektorns delbranscher, generellt nationellt och regionalt för Dalarna samt Covidpåverkan. Statistiken är hämtad ur Kreametern Analysrapport.

Senare statistik för KKN finns inte analyserad sammantaget för Sverige, då ingen myndighet har det uppdraget.

I Sverige fanns år 2017 cirka 130 000 företag inom de SNI-koder som beskrivs på sidan 16–17.

Sedan 2010 har antalet företag ökat med 15 710 stycken, vilket är drygt tio procent. Även antalet anställda har ökat samma period, från 141 934 personer till 148 648 personer, vilket är en ökning med 6 714 personer.

För Dalarnas del så har också företagande stigit med cirka tio procent = 247 företag, från 2 211 företag år 2010 till 2 458 år 2017. Däremot följer Dalarna inte rikets utveckling vad det gäller antalet anställda, som sjunkit från 2 487 år 2010 till 2 124 år 2017, en minskning om 363 anställda.

DELBRANSCHER HELA RIKET

För riket sammantaget så visar övervägande del av branscherna i KKN en positiv utveckling inom de tre parametrarna Antal företag, Antal anställda och Förädlingsvärde: Arkitektur, Audiovisuellt, Bild och Form, Kulturarv, Litterärt och konstnärligt skapande och Scenkonst.

Litteratur/press uppvisar negativ utveckling gällande alla tre parametrar, medan Mode och Reklam har en negativ utveckling inom en eller två av parametrarna.

DELBRANSCHER DALARNA

Vad gäller delbranscherna så har Litteratur/press och Reklam en negativ utveckling vad gäller de tre parametrarna Antal företag, Antal anställda och Förädlingsvärde. Inom Litteratur/press har antalet anställda gått ner med nästan 40 procent, från 910 till 536.

I bägge delområdena har digitaliseringen gjort stora inbrott vilket medfört att papperstidningar inte ges ut som tidigare och att en del yrken försvunnit.

Högst omsättning och förädlingsvärde har delsektorn Mode, men alla övriga delbranscher (förutom Litteratur/press och

Reklam) visar på positiv utveckling vad gäller förädlingsvärde. Markant ökat företagande finns inom delsektorerna Scenkonst; från 423 till 620 företag och Litterärt och konstnärligt skapande; från 282 till 347 företag. Delsektorn Kulturarv har haft den största procentuella ökningen av antalet anställda; 100 procent, dock från en låg nivå; 32 anställda 2010 till 64 anställda 2017.

COVIDPÅVERKAN

Kultur och besöksnäring är de två branscher som anses ha drabbats hårdast under pandemin. Restriktioner mot allmänna sammankomster och offentliga tillställningar medförde i det närmaste näringsförbud för de delar av branscherna som bygger på fysiska mötestillfällen mellan människor. Medan andra icke-fysiska och mer KKN-områden har klarat sig bättre. Exempelvis så har försäljning av fysiska böcker och ljudböcker ökat under pandemin.

Statistik från SCB visar att antalet sysselsatta inom näringarna för kultur, nöje och fritid sjönk från 57 400 till 51 500 under 2020, vilket motsvarar en minskning på cirka tio procent.

Branschorganisationen Musiksverige uppskattar att musikbranschen tappat 90 procent av konsertintäkter under året.

Det är frilansande kulturskapare ofta med enskild firma som haft det svårast att överleva under pandemin. Till dessa frilansare ska också adderas scentekniker, gallerister, konsertarrangörer och andra stödfunktioner som är nödvändiga för kulturens genomförande.

Kulturevenemang genomförs av många inom civilsektorn som även den haft stora svårigheter under pandemin; Sveriges hembygdsförbund uppger att man gått från 31000 arrangemang med 4,9 miljoner besökare år 2019 till 11000 arrangemang med en miljon besökare år 2020.

Kristöd, både generella näringspolitiska till företag såsom omställningsstöd, hyressubvention, sänkt arbetsgivaravgift,

STATISTIK FÖR DALARNA

År	Antal verksamheter	Antal anställda
2010	2 211	2 487
2016	2 458	2 124

Broder Henrik Rapp. Foto: Lars Antonsson, Dalapop

administrerade av Tillväxtverket, och specifika stöd till kultursektorn administrerade av Kulturrådet, Konstnärsnämnden, Filminstitutet med flera, fanns för sektorn att söka. Stöden visade sig tyvärr ha dålig träffsäkerhet för de minsta firmorna oavsett bransch, vilket naturligtvis slog hårt mot en sektor där de flesta företagen är små utan anställda.

Förutom att pandemin orsakat svåra ekonomiska förluster för enskilda utövare, befarar branschen att den även orsakat en bestående kompetensbrist.

I en medlemsundersökning genomförd av Svensk Scenkonst instämmer samtliga respondenter i påståendet att det finns en risk för att yrkesverksamma permanent lämnar branschen, särskilt vad det gäller de icke-konstnärliga arbetena som scentekniker, administratörer, turnéläggare med flera, vars kompetens är gångbar på arbetsmarknaden. Att bygga upp kompetensen igen är ett långsiktigt arbete där bland annat utbildningsinsatser föreslås.

Pandemin har också synliggjort strukturella problem inom kulturområdet, det vill säga problem som fanns redan före pandemin men som har förstärkts. Exempelvis saknas ofta avtal inom branschen vilket medfört att engagemang inte kunnat styrkas vid ansökan om krisstöd.

För Dalarnas del har kulturskapare sökt och fått medel från de statliga kulturstöden i något högre utsträckning än riket i stort.

Verksamheter inom Dalarnas Kultur och bildning har omfördelat medel och lyst ut sökbara medel för residens och uppdrag inom kulturområdet, för att på så vis lindra pandemins effekter och även erbjuda coronasäkrade kulturarrangemang till riskgrupper.

Politikerna i regionen har visat att man insett allvaret i kulturens situation under pandemin och därför möjliggjort en effektiv återstart av kulturen.

NEDSLAG I KKN-SEKTORN

Fallstudie

DALAPOP

Vad? Ett resurs- och produktionscentrum för populärmusik från Dalarna. Hjälper artister, band, producenter, arrangörer m.fl. inom musikbranschen. Dalapop drivs genom Musik i Dalarna och finansieras av Region Dalarna, Dalakraft och ett flertal av Dalarnas kommuner.

Var? Dalarnas län. Dalapops kontor finns i Borlänge.

DANIEL OLSSON, en av två verksamhetsledare vid Dalapop:

– Vi gestaltar svensk musikbransch som en pyramid där basen utgör kulturskolor och studieförbund och där toppen utgör den kommersiella delen. Det gäller att ha dialog med alla även om vårt primära arbetsområde är mellanskiktet av pyramiden där segmentet "semiprofessionella" hamnar. Det är i det segmentet flest aktörer finns och vi hjälper dem att nå toppen av pyramiden.

Två EU-projekt i Dalarna för att stödja företag inom KKN

Region Dalarna är sökande eller medsökande i två EU-projekt som lysts ut 2020 och 2021 för att stötta företag under och efter pandemin:

- *Covid 19 Att hjälpa företag inom besöksnäring och KKN.*
Projektägare VisitDalarna
- *React EU Hållbart strukturbyggande för KKN.* Projektägare Region Dalarna Kultur och bildning.

The Fifth Daughters, Duo Cooper & Gorfer 2014, Falu lasarett. Foto: Henrik Hansson

LÄNKLISTA

Kreametern Analysrapport: www.tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/publikationer/arkiveradepublikationer/publikationer2018/kreameternanalysrapport1.1305.html

Remissversion Kreativa Sveriges nationella strategi för kulturella och kreativa näringar: www.regeringen.se/contentassets/5362b817cbfb4966aa2be1158f946c67/sou-2022_44-webb_.pdf

Agenda 2030: www.undp.org/sustainable-development-goals/

STYRDOKUMENT DALARNA

Regionplan Dalarna: www.regiondalarna.se/om-regionen/regionplan/

Dalastrategin: www.regiondalarna.se/dalastrategin/

Dalarnas regionala kultur- och bildningsplan: www.regiondalarna.se/verksamhet/kultur-och-bildning/kultur--och-bildningsplan/

Forma framtiden – Strategi del 1: www.regiondalarna.se/contentassets/13b4d4efa6b3465896aca943ea93f9c/kkn-forma-framtiden-strategi-webb.pdf

VERKSAMHETER FALLSTUDIER

www.dalapop.se

www.saterglantan.se

www.svenskform.se/regionalforeningar/dalarna/

EU-POLITIK OCH FINANSIERING

www.culture.ec.europa.eu/sv/cultural-and-creative-sectors/cultural-and-creative-sectors

www.kulturradet.se/kreativa-europa/

www.tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/sokfinansiering/omvaraolikastod/eufinansieratstod/regionalfonden/norramellansverige

www.esf.se/min-region/norra-mellansverige/

www.interreg-sverige-norge.com

www.erasmus-plus.ec.europa.eu/sv

www.research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en

www.coompanion.se

www.dalarnasciencepark.se

Region Dalarna – Kultur och bildning, Box 712, 791 29 Falun
Besöksadress: Myntgatan 2, Falun
www.regiondalarna.se